

Світлана Кравченко

Потрібен новий «вивільнений» неортодоксальний погляд на літературний процес*(рецензія на книгу: Глотов А. Л. Две эпохи : монографія)**

Монографія відомого українського вченого славіста, історика літератури Олександра Глотова – це своєрідний підсумок певного етапу його наукових пошуків стосовно російської поезії ХХ ст. Книга складається з двох частин, кожна з яких є самостійною і за змістом, і за структурою.

У першій частині науковець розглядає вияв авторського «я» в російській поезії другої половини ХХ ст., зокрема форми авторської самосвідомості, які притаманні генераціям поетів, котрі прийшли в літературний процес у 40–50-ті роки. Спосіб поетичного самоусвідомлення став критерієм виокремлення покоління поетів-фронтовиків, які відомі в літературі з війни зі своїм фронтовим досвідом.

У цій частині книги автор аналізує поезію Сергія Орлова, Євгенія Винокурова, Давида Самойлова, Юрія Левітанського, Бориса Слуцького. Усіх цих митців об'єднав фронтовий досвід, крізь призму якого вони бачили й оцінювали життєві реалії. Фундаментом їхньої творчості стали випробування на людяність, які довелося пройти в жорстоких умовах війни. Війна в цих митців була не лише провідною темою творчості, але й приводом для розгортання інших тем і мотивів.

Друга генерація поетів, яку аналізує дослідник, це лірики-філософи, котрі прийшли в літературу в 40–60-ті роки ХХ ст. Тут літературознавець розглядає поезію Леоніда Мартинова, Арсенія Тарковського, Юрія Кузнецова, яких об'єднує бажання відчутти цілісність навколишньої дійсності, дистанціюватися від матеріального світу, критично оцінювати світ і себе в ньому. Цим авторам притаманні своєрідне самоусвідомлення й розуміння місії митця. Поет – це передусім суспільний пророк (Л. Мартинов), він пише для обраних, які його розуміють, особливою мовою поезії (А. Тарковський), він самотник, обраний вічністю (Ю. Кузнецов).

У першій частині монографії вчений також розглядає третю генерацію російських повоєнних поетів, яких вважає представниками «тихої лірики», продовжувачами традицій поезії ХІХ ст., а саме М. Тютчева й О. Фета. Це Микола Рубцов, Андрій Жигулін, Володимир Соколов та ін. Ці імена з'явилися в російській літературі в кінці 50-х років. Їхню творчість літературознавець порівнює з так званою «естрадною поезією» того часу, представленою творчістю Євгенія Євтушенка, Андрія Вознесенського та Роберта Рождественського.

Друга частина монографії О. Л. Глотова стосується проблеми впливу культової свідомості на літературну творчість і літературний процес та на російську поезію ХХ ст. зокрема. Цей розділ дослідження ряснить філософськими й теоретичними узагальненнями щодо міфотворчої природи всіх ідеологій і релігій, зокрема щодо природи християнської релігії та більшовицької ідеології, щодо історично сформованих типів культури й ін. Дослідник доволі детально розглядає християнські теми та мотиви у творчості поетів «срібного віку» Олександра Блока, Андрія Белого, Бориса Пастернака, Анни Ахматової та ін., порівнюючи їх із творами «майстра соціалістичного реалізму» Максима Горького, із творчістю Михайла Булгакова, Чингіза Айтматова та ін.

Автор монографії робить цікаві й неординарні висновки про вплив Біблії на світову та російську літературу, про схожість християнської літератури й радянської, вплив християнської літератури на радянську, завдяки їх генетичній близькості, про приналежність обох цих літератур до одного – «закритого» – типу культури. Генетична близькість християнської та радянської літератур показана не лише в загальних тенденціях міфотворення, але й в образній структурі, типажах персонажів, культивованих літературних техніках, поставлених цілях тощо.

Як підсумок проведеного філологічного аналізу літературного процесу ХХ ст., у Росії виводиться думка про відсутність глибокої концепції розвитку російської літератури та необхідність її

© Кравченко С., 2016

* Глотов А. Л. Две эпохи : монографія / А. Л. Глотов. – Острог, 2015. – 376 с.

формування. У книзі представлено творчість найяскравіших поетів, які сформували образ російської поезії ХХ ст.

Дослідник підкреслює потребу появи нового вивільненого з трафаретних заідеологізованих оцінок неортодоксального погляду на літературний процес, необхідність появи нового покоління літературознавців, які залучать до аналізу історії літератури широкий світовий історико-літературний контекст, будуть позбавлені політичної заангажованості й упередженості та здатні до об'єктивного аналізу конкретних літературних фактів і персоналій письменників, що в сучасній Росії, напевно, неможливе.

Книга О. Глотова «Две эпохи» для українського читача має ще й інший глибокий геополітичний зміст. Для тих, хто добре знає українську літературу та, зокрема, поезію ХХ ст., вона є яскравим підтвердженням того, наскільки українська література глибша й багатогранніша за широтою тем і проблематикою, наскільки вона багатша ідейно, стильово та жанрово.

Критичний погляд дослідника російської поезії ХХ ст. О. Глотова, представлений у книзі, спонукає ще й до порівняльного аналізу української й російської поезії ХХ ст., до їх зіставлення зі світовим літературним процесом.

Книга буде цікавою філологам, науковцям і студентам, учителям та всім, хто цікавиться літературою.

Стаття надійшла до редколегії
28.11.2016 р.